

БАБА СЕЯЛА ГАРОХ...

Мая блізкая прыяцелька (на-завём яе Ніна Барысаўна) жыве ў глыбінцы, у вёсцы...

Зрэшты, не так важна дзе, болей важна як! Удумліва жыве, прыгожа, у працы, у клопатах пра сваю сям'ю, пра сяброў-знаёмых. Для іх яна і звязеця нешта можа, і пашыць, і на гародзе ўласным вырасціць (каб потым раздаць задарма)... Бо такі яна чалавек — душою дабрэнны!

Шкадуе ўсё жывое. А ўжо людзей...

Вось і яны да яе з павагай ставяцца, любяць дапамагчы альбо і проста зайсці, пагутарыць, паглядзець, што ў яе цвіце ды расце...

Прычым вось гэтым нават сельсавет неяк раз зацікавіўся: сам старшыня яго да Барысаўны зайшоў, па сялібцы пахадзіў, на грады падзівіўся (вачам не паверыў: кавуны растуць!), а следам і таблічку выдаў «Двор узорнага парадку».

«Шчырую я, значыць, на сваіх плантацыях і чую, што брамка ляскае — нехта ідзе да мяне.

Так і ёсць: двое мужчын — прыбраныя, сур'ёзныя... Кажуць, што з міліцыі (ну і няхай, — сама сабе думаю. — Яна ж мая... Мяне беражэ!).

І сапраўды, як у тэлевізары, прадстаўляецца: называе прозвішчы-званні, пытаецца, ці можна мой агарод паглядзець? «Чаму не?! — ім кажу. — Ды калі ласачка!»

А сама зноў жа думаю, што гэта, мусіць, старшыня сельсавета пра кавуны ім раскажаў, а яны не паверылі — прыйшлі паглядзець...

Я да той грады і кіруюся, а яны, бачу, не — да кампоснай кучы ідуць. «Што гэта?» — пытае адзін, паказаўшы пальцам на раслінку.

Я яе не садзіла, не сеяла (мусіць, птушкі прынеслі?), але ж — не салгу — бачыла, што расце — пальмачкай і такая ж прыгожая...

Праўду кажуць: каб ведаў, дзе яма, то пераступіў бы.

І я, каб ведала, што гэта раслінка некага зацікавіць, даўно б я ссекла! А так — бяда: як «госці» мае казалі, «в налічии факт произростания и возделывания».

Ну і далей амаль па Петрасяну: калі ў тваім гародзе знайшлі радовішча нафты, то яна, безумоўна, дзяржаўная, а калі сцябліну нейкай каноплі, то яна — твая».

А значыць, уліпла баба! На роўным месцейку!.. Прыйдзецца бажыцця перад гэтымі хлопцамі, што нічога такога не садзіла, не сеяла, што ў мяне — гоні бульбы, грады з капустай, з памідорамі-гуркамі, з гарохам ды кавунамі... І яны ж, гэтыя культуры, не канпелька — самі не растуць: іх «возделывать» трэба.

«Госці», бачу, як быццам, слухаюць, але ж пры гэтым робяць сваё: складаюць пратакол і — хто ж ведае — можа, план свой выконваюць, можа, прэміі зарабляюць?

Потым і мне яшчэ кажуць, каб тлумачэнне пісала, што канпелька гэтая сама насялялася, што ўпершыню і што вырошчваць яе я болей не буду».

...Як мая прыяцелька ўсё гэта перажыла, я, калі шчыра, не ведаю! І гэта ж за часце яшчэ, што з пратакола ўсё пачалося і ім завяршылася, а калі б не?

...Павучальная гісторыя, ці не так? Барысаўна (праўда, з часам, праз гады) распавядала яе з рога-там, з іроніяй, перасыпала рознымі цытатамі. А што здзіўляла най-больш, — па-ранейшаму шкадавала тую каноплічку-пальмачку!

Як і расліну гэтую ўвогуле, бо яна ж, гаротніца, ва ўсе часы карыснай была: гектары зямлі пад яе адводзілі. І чаго ні рабілі — і пажыўны алей, і вяроўкі, і лекі... У садах ад шкоднікаў сеялі, а цяпер...

Усё мяняецца, часам — непазнавальна.

Марыя Сівец,

г. Гродна.

КАБ НЕ ТАЯ ЯБЛЫНЬКА...

Для пачатку — трохі гісторыі. Недзе ў 30—40-я гады кіраўнікі кампартыі, каб палепшыць эканамічны стан дзяржавы, пачалі ўводзіць падаткі для дробных уласнікаў, прычым не толькі на кожную сотку зямлі, але і на плодывыя дрэвы.

Значыць, за кожнае з іх давядзецца плаціць... А з чаго, калі вёска была на мяжы выжывання, калі грошай у калгасах не плацілі і за так званыя працадні нічога нідзе не прадавалі?..

Не дзіва, што як толькі пачаўся «абход» ды «перапіс» яблынь-груш, у садах зазвінелі сякеры. Сумнае было відовішча — прыгожыя плодывыя дрэвы ішлі на дрывы, на дым...

Карацей, у вяскоўца Макара, калі сад высякаў, аж сэрца крывёй аблівалася!.. Да маленькай яблынькі два дні хадзіў — і з пілкай, і з сякерай... А рука ўсё роўна не слухала — не падымалася: у куче, паміж сліў (і сліўняку) ён прышчапіў тады адмысловы гатунак і ўрэшце вырашыў: «Хай будзе што будзе! Раптам не заўважаць?!»

...І сам ён, можна сказаць, не заўважыў, як прабеглі гады, як адваяваў і больш-менш здаровым вярнуўся з фронту. А дома — вачам не паверыў — з тога кволага дубчыка вырасла дрэва! І такія на ім прыгожыя яблыкі, што вёска ды дзятва, змучаная нястачай ваенных гадоў, наलोбавацца не маглі! А смялейшыя дык нават красці палезлі.

Макар чалавекам не сквапным быў, разумеў паўгалодных малых. Але ж і свая сям'я далёка не сытая: жонка напамілы бог прасіла, каб ён павартаваў недаспелыя яблыкі, каб было што на Спаса ў царкве пасвяціць...

Лёгка ёй сказаць «павартуй», а як, калі днём трэба ў калгасе працаваць? А ноччу што — дома?

Злаваўся ён на жонку сваю, на зладзюжак, праклінаў тых «разумнікаў», з-за якіх высякалі сады, але ж хадзіў да яблыні.

...Найгорай там было ў дажджы: і нідзе не адыдзеш, і не схавашся.

Але ж тут яму бочка на вочы трапіла — дубовая, шырокая, пустая... Макар неяк выцягнуў яе з пуні, закаціў у крапіву непадалёк ад яблыні і ўзрадаваўся: схованка — што трэба! Лёг і любата: паветра свежае, дожджык шуміць, жонка пад бок не штурхае...

Але ж гэта з вечара, а раніцай...

Выйшла яна ў двор і як не самлела: яблычкі абарваныя, зямля здратаваная, а муж яе ў бочцы соладка спіць.

Схапіла жанчына нейкую палку і давай будзіць...

Грукату шмат было! Вёска яго здалёку пачула: пасмяялася з няўдалага вартаўніцтва. І да таго ж даведлася (настаўнік гісторыі раскажаў), што адзін філосаф (Дыягенам звалі) у бочцы жыў, а Макар — толькі пераночыў...

Але нават гэтага было дастаткова, каб у вёсцы новая мянушка з'явілася, каб звычайны калгаснік раптам стаў Дыягенам, каб засталіся на зямлі Дыягенавы ўнукі, яго ж сядзіба. А калі пашукаць — хто ведае — можа, знойдзецца і бочка?

Ніна Кандрашонак,

г. Петрыкаў.

«СЯДЗІЦЬ — НЯХАЙ СЯДЗІЦЬ: ЕСЦІ НЕ ПРОСІЦЬ...»

Не так даўно нам з жонкай пашчасціла наведаць унікальны музей на калёсах — «Цягнік Перамогі», і я цяпер шчыра кажу: для таго, каб прайсціся па яго вагонах, не шкода было ні грошай, ні часу...

Каля турнікетаў нас сустракалі праваральшчыкі-валанцёры: выдавалі маскі, вымяралі тэмпературу, суправаджалі групы ў вагонах... І тым самым напамнілі мне адну з прыгод.

...Значыць, выпісалі мяне са сталічнай бальніцы. Каб заехаць на вакзал, спускаюся ў метро. На ўваходзе мяне спыняюць: думаю, што з-за вялікай сумкі.

І сапраўды: адводзяць у бок, просяць паставіць яе на адмысловы столік, «прасвечваюць» металашукальнікам, і ён, як ні дзіўна, пішчыць — падае сігнал, што ў сумцы ёсць металічныя рэчы. «Што везыце?» — пытаюць мяне кантралёры. Я спрабую ўспомніць: «Тэпці, ручнік, сподняя бялізна, кніжкі, мыла... Ну што нам яшчэ ў бальніцы трэба?... З жалеза — як быццам, нічога?» — «Тады даставайце, — прапаноўваюць мне, — будзем глядзець».

Я да сумкі... І тут жа ўспамінаю, што браў з сабой кубак і лыжку.

Яе — з нержавелай сталі — давялося адшукаць сярод іншых рэчаў, пакласці на стол, пасля чаго мяне з мірам адпусцілі...

«Я вам больш раскажу, — пачуўшы пра гэта, паабяцала адна з жанчын. — Помніце, Патрыярх Кірыл у Мінск прыязджаў? Дык мой дзядуля тады яго пабачыць хацеў — пабыць на сустрэчы. А ўжо ж не малады і Мінск далёка... То мне, студэнцы, сям'я даручыла яго праводзіць.

І вось мы прыязджаем у сталіцу, перад сустрэчай таксама праходзім контроль. І ў мяне ўсё нармальна, а вось у дзядулі — не: прыбор сігналіць, што ёсць метал. Але ж адкуль, калі ў яго пры сабе аніякіх рэчаў — хіба ў кішэнях?

Дзядуля зняў гадзіннік, папругу, дастаў усё металічнае! А прыбор усё роўна пішчыць! Ад чаго — ніхто не разумее, бо ўсё ж, як быццам, праверылі?!

«Усё ды не ўсё! — усміхаецца раптам дзед. — Я, мае хлопчыкі, успомніў! Ёсць адна жалезка, але ж яе не пакажаш!» — «Гэта чаму?» — пытаюцца «хлопчыкі». — «А таму, што яна — у сцягне: з часоў вайны там куля сядзіць. Адразу дастаць не выпала — баі цяжкія былі, а потым я сам не захацеў. Няхай, падумаў, сядзіць, раз есці не просіць...»

З той жалезнай куляй, як сказала ўнучка, дзед да скону пражыў. З ёй і пахавалі.

...Гэты расповед-ўспамін у тым месцы (каля «Цягніка Перамогі») і ў той час быў вельмі дарэчы! Як, зрэшты, у любы і заўжды, бо грэх не помніць нашых мудрых дзядоў.

Валерый Гаўрыш,

г. Чавусы.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.

Неасабісты суб'екты

МОРА ГЕРАДОТА

Дзе можна набрацца незабыўных уражанняў і самых прыемных успамінаў

ХУТКА водпуск, і так хочацца на мора. Уяўляеш яго: то блакітнае, то бутэлучна-зялёнае, як яно плешчацца аб ногі або люляе цябе на хвалях. Часам нават здаецца, што вільготны гарачы вецер прыносіць здалёк яго ледзь улоўны пах... Але яно, мора, сёлета ў жыцці здарыцца наўрад ці. Час неспакойны, лепш пабыць дома. А пра мора можна проста прыемна паўспамінаць, пагартыўшы яркія фотаздымкі. Балазе было яно неаднойчы — і Чорнае, і Азоўскае, і Міжземнае, і Эгейскае, і Адрыятычнае, і Балтыйскае, і Паўночнае... Я ўчора вечарам так і зрабіла — дастала альбомы з фота, паадкрывала папкі на камп'ютары, разглядала, успамінала кожнае сваё лета, калі даводзілася з'язджаць далей за сто кіламетраў ад Мінска ці роднай вёскі. Пасля паспрабавала прааналізаваць і падвесці вынік (пэўна, старэю) — якая з гэтых шматлікіх вандровак запамнілася найбольш, пакінула найярчэйшыя ўражанні і найбольш момантаў, якія людзі па-простаму называюць шчасцем. І, вы ведаеце, абсалютна нечакана для сябе зрабіла выснову: за ўсе гады мой найлепшы, найцікавейшы, напоўнены самымі ярскымі ўспамінамі водпуск быў на поўдні... роднай краіны, на моры Герадота, якое мы сёння называем Палессем.

ТАДЫ ўсё супала: і адсутнасць магчымасці паехаць кудысьці за мяжу, і нейкі распачна-самотны настрой, з якім вельмі не хацелася ехаць у родную вёску, і жаданне зрабіць штосьці такое нечакана-адчайнае нават для самой сябе. І такі дарэчны званок былога школьнага настаўніка гісторыі: «Еду пад Петрыкаў на раскопкі. Хочаш са мной, там яшчэ валанцёраў набіраюць...» Ужо праз два дні я трэслася ў ноч у душным плацкарце цягніка Баранавічы — Жытомір да невялікай станцыі Муляраўка, пасля на аўтобусе да Макарычаў — вялікага палескага паселішча, што раскінулася на беразе шырокай павольнай ракі... Кінуўшы ў школьнай спартзале, дзе атабарыліся новаспечаныя археолагі, рукзак і спальны мяшок, памчала на раскоп — вельмі хацелася з усімі пазнаёміцца ды паглядзець, што яно і як.

Прыемна ўразіла ўсё. І кампанія — у асноўным студэнты-старшакурснікі гістафа ды некалькі іншаземцаў (прафесар і дзве яго студэнткі прыехалі аж з Амерыкі). І сама праца: пераціраеш сабе ў пальцах жоўценькі пясок, што выкідваюць хлопцы з раскопу, — і раптам знаходзіш у ім гліняны чарапок, ці кавалак аплаўленай жалезнай руды, ці — вялікая ўдача — бронзавае колца (капалі культуру V стагоддзя — першых вядомых славян). Але галоўным уражаннем была яе вялікага прып'яць — ёсць версія, што менавіта гэту паўнаводную шырокую раку падчас вясновага разводдзя і палічыў грэк Герадот морам. Спакойная, рудавата-чырвоная, яна цячэ ў Макарычах, лічы, за агародамі. А раскопкі нашы месціліся крыху далей — на старыку ракі, адкуль наш кіроўца Іванавіч штодня выцягваў па дзесяць-пятнаццаць вялізных самоў. Ён нанізваў іх на лазовыя дубец і ў выцягнутай руцэ ўрачыста прад'яўляў нам, падымаючыся ад берага. А вялікія рыбіны плямкалі шырокім ротам і грозна шавялілі вусамі (падобных страшыдлаў я тады ўбачыла ўпершыню).

Наеліся мы тады самаціны — на ўсё жыццё. Асабліва ўпадабалі юшку з галоў тады катлеты — пляскатыя, памерам з далонь, белыя ўсярэдзіне — смаката! Такія вось у нас былі «спартанскія» ўмовы, хутчэй падобныя да санаторскіх. А яшчэ маладая бульба, свежая цыбуля з вялікімі ўжо залацістымі галоўкамі, купленыя на базары ў Мазыры ў бабуль у стракатых хустках, з загарэлымі да цёмна-рудога тварамі і рукамі. У Мазыр плавалі праз Прып'яць на пароме, які цягнуў невялікі кацярок, што раз-пораз гучна чахаў, намерваючыся спыніцца. І гэта таксама была прыгода, бы на здымках гістарычнага фільма, бо дзе ж яшчэ ў апошні год XX стагоддзя можна было пабачыць на пароме разам з машынамі вялікую рахманую карову, трох коз ды бухматы воз з сенам.

МЫ не нашмат адрозніваліся ад тых амерыканцаў, калі, разінуўшыся, з цікавасцю слухалі мясцовую гаворку, сакавітую, не падобную да літаратурнай. Дагэтуль помню: «Нагленны памідор вырас», — казалі гаспадыня суседцы, з гонарам паказваючы праз плот той самы «нагленны» памідор, сапраўды, вялізны, больш падобны на гарбуз... Чаўны, самаробныя, вялікія, што туліліся ўздоўж берага, звалі гілярамі. На гэтых гілярах з аднаго берага на другі перавозілі вялікія копы сена... Яшчэ — і гэта самы цёплы ўспамін, адзін з самых важных у жыцці — мясцовая бабуля, у якой пайшлі купіць цыбулі. Яна спачатку прыняла нас за амерыканцаў і паставілася ветліва-насцярожана. Калі ж пачула, што мы з Мінска, радасна пляснула далонямі: «А мае ж вы дзеткі! Дык вы свае!» І завяла нас у хату, і накарміла абедам, і не адпусціла, пакуль не ўзялі ад яе вянок цыбулі — бясплатна (а мы ж хацелі купіць дзве цыбуліны), пакуль не насыпала цэлую торбу чырванабокіх яблык. Памятаю, мы ішлі па вуліцы, смачна грызлі гэтыя яблыкі і разважалі, як добра быць сваім на сваёй зямлі. Для дваццацітрох-дваццаціп'яцігадовых гэта было вельмі патрэбнае разуменне, на перспектыву, можна сказаць...

Здзіўляла Прып'яць. Гушкала на сваіх карычневых хвалях, як сапраўднае мора, збіралася над сабой цэлае неба белых птушак — нібы менавіта тут была школа лятання для маладых буслоў, «дыміла» шчыльным, бы малако, туманам на досвітках. Калі ж ноччу здаралася навалыніца — чарнела і бушавала, а па берагах прыгаломшана кракаты векавыя дубы...

З таго працоўнага адпачынку я прыехала, як трапна сказала мама, «бы галавешка» — пахудзелая і літаральна чорная ад загару. На пытанне, дзе адпачывала, адказвала: «На поўдні», і ўсе зайзросна казалі: «А-а-а». «Роднай Беларусі», — працягвала я. Чамусьці многія не верылі, думалі што жартую.

Яны проста не ведалі пра Мора Герадота і пра ягоныя дзівосы. Як, думаю, і пра іншыя не менш цікавыя мясціны нашай краіны. Яно так заўсёды бывае: кідаеш позірк кудысьці ўдалеч, не спрабуючы нават убачыць тое, што зусім побач.

ЗРЭШТЫ, яно ніколі не позна — паглядзець, што побач. І чаму б не зрабіць гэта менавіта цяпер, не вельмі спакойным летам 2021-га?

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

